

Pokušaj osnivanja »novog centra«

U kvalifikacijama rukovodstva KP Hrvatske što ih je dala Kominterna Kopinič je vidio potvrdu svojih gledištā i postupaka. On je tako mogao dobiti poticaj za daljnju akciju. Sam kaže da je »sumnjao« u Končara i smatrao kako je njegova »partijska dužnost« da se poveže s »nižim organizacijama« te izvidi »jesu li zdrave«. ¹ Kopinič se, zapravo, već bio upoznao sa sekretarom Mjesnog komiteta KPH za Zagreb Robom, koji je inače održavao stalne dodire s Maleševićem, a kod kojega je u to vrijeme i stanovao. Kopinič sam navodi kako mu je Malešević savjetovao da se upozna s Robom pošto je on, krajem juna, izrazio sumnje u rukovodstvo KP Hrvatske da ne radi na organiziranju akcija. Prema Maleševiću, Rob će »moći reći zašto nije urađeno ništa i kako su postavljena pitanja akcija«. ² Kopinič navodi da je pristao na taj prijedlog i da je iz razgovora s Robom vidio »da ne samo što se ne razvija inicijativa masa, već se koči«. ³ Rob mu je izjavio kako je od CK KPH dobio direktivu »da oni treba da vrše po gradu sabotaže a vojna linija će ostalo krupno«. ⁴ Takoder, da mu je »rečeno da ako čine stvari koje ih se ne tiču da će biti isključeni iz partije«. ⁵ Kopinič, međutim, izbjegava govoriti o tome da je već pri tom prvom susretu s Robom izrazio otvorenu sumnju u rukovodstvo KP Hrvatske, tj. u pojedine njegove članove.

Sto je, naime, Rob izjavio nešto kasnije pred komisijom CK KPJ o svom prvom susretu s Kopiničem?

Rob navodi da mu je Malešević oko 3–4. jula rekao da s njim želi razgovarati »organ Internacionale«. Ni s kim nije razgovarao o toj obavijesti. Kada se susreo s Kopiničem, ovaj ga je upitao za akcije, a on mu je odgovorio »šta je u Zagrebu«, a što je izvan Zagreba, to nije znao. Na Kopiničevu primjedbu »da to ne valja«, Rob mu je odgovorio da se pitanje akcija »postavlja, ali nije organizaciono dobro postavljeno zbog vojne linije«. Na to mu je Kopinič izjavio da nije problem u tome, već u drugome, to jest da u »nacionalnom rukovodstvu nešto ne valja«. Rob izjavljuje da je na to Kopiniču odgovorio kako ne vjeruje da u CK KPH »ima sumnjivih ljudi« i da on jamči za one koje poznaje. Kopinič mu je na to rekao: »Ti nemaš još

¹ Dokument br. 24.

² Dokument br. 29.

³ Isto.

⁴ Dokument br. 24.

⁵ Isto.

iskustva.« U vezi s tim prvim susretom Rob još navodi da mu je Kopinič rekao »pod prijetnjom najveće partijske kazne da nikome ništa ne govorim, ni gore ni dole«⁶.

Uvažavajući Kopiničevu prijetnju, Rob o svom razgovoru s njim nije obavijestio rukovodstvo KP Hrvatske. On se tako, htio-ne htio, zapravo uključio u Kopiničevu akciju protiv rukovodstva KP Hrvatske. To je njegovo držanje moglo biti i odraz određenog nezadovoljstva prema njemu koje se izražavalo u rukovodstvu KPH. Konstatiravši nešto kasnije u svojoj zajedničkoj izjavi da su partijske organizacije »bile nespремne za krupnije akcije«, rukovodstvo KPH istaklo je da zagrebačka partijska organizacija, »osobito njen sekretar«, u tim danima »nije skoro ništa poduzimao da se vode one sitne akcije, koje su se mogle izvoditi, nego je fantazirao o tome 'da će se vlast za tri dana valjati na ulici, a neće imati tko da je pokupi' i o nekim krupnim akcijama, koje bi 'podigle moral masa'. Mjesto da rukovodi radom mjesne orge (organizacije, op. I. J.) i da ostvaruju partijske direktive, on je počeo da harangira protiv rukovodstva, koje je bilo nezadovoljno njegovim radom, zbog čega ga je već više od tri mjeseca stalno kritiziralo i napadalo. Griješka je rukovodstva, što već ranije nije skinulo Bumbara (pa i cijeli MK) s funkcije, a osobito što ga nije odmah uzelo na odgovornost kad se saznalo da harangira protiv rukovodstva i da se povezuje sa Soferom. O skidanju Bumbara i zamjeni MK često se je govorilo u rukovodstvu. Neki članovi rukovodstva su insistirali na tome, da se Bumbar skinе s položaja, ali se stvar neprekidno odlagala sve do sada.«⁷

Unatoč svemu tome, ipak je susret i razgovor s Kopiničem mogao Roba zaokupljati zbog sumnjičenja ljudi iz rukovodstva KP Hrvatske. Za nj je to, svakako, bilo veliko iznenađenje te nije mogao ravnodušno primiti Kopiničeva sumnjičenja. Budući da je poznavao članove Političkog biroa CK KPH, Rob, zasigurno, nije mogao Kopiničeve kvalifikacije prihvatiti bez rezerve.⁸ U vezi s tim zanimljivo je sjećanje Ivana Božičevića, kojega je Rob obavijestio o svom prvom susretu s Kopiničem. Božičević iznosi ovo:

»U subotu, 5. srpnja obavijestio me je Rob, sekretar MK, da ga je predstavnik Kominterne pozvao i rekao mu kako su neki članovi CK viđeni u društvu čovjeka koji je ranije imao vrlo važne funkcije u Partiji, a za kojega postoje ozbiljne sumnje da je u službi Gestapoa. Pretpostavljalo se da taj čovjek snažno utječe na pojedine članove CK i koči izvođenje diverzantskih akcija. Članovi CK još ne znaju da se sumnja u tu osobu, niti im se to još može reći jer nema dokaza, a taj čovjek uživa njihovo povjerenje. U slučaju da je ta osoba stvarno u službi klasnog neprijatelja i ako osjeti da je otkrivena ona će pokušati omogućiti hapšenje što većeg broja članova Partije, a prije svega članova CK i MK. Stoga se MK mora privremeno izolirati od CK i članovi MK moraju odmah promijeniti sva uobičajena i poznata mjesta sastajanja i spavanja, jer se samo tako mogu osigurati u slučaju provale. (. . .)

Sutradan poslije prve informacije o čovjeku iz Kominterne, zapazio sam da

⁶ Dokument br. 25.

⁷ Dokument br. 20.

⁸ Dokument br. 25.

se Rob fizički jako izmijenio, gotovo je posijedio i ostario. Rekao mi je da ga strašno muči briga u vezi s predstavnikom Kominterne. I ja sam u međuvremenu o tome malo više razmislio. Pitao sam Roba je li on siguran da je taj drug uistinu predstavnik Kominterne. Rob mi je odgovorio da ga zna pod konspirativnim imenom Vazduh i da ga je osobno upoznao na Petoj zemaljskoj konferenciji, koju je pozdravio u ime Kominterne. To me je unekoliko umirilo.«⁹

Rob navodi da se 9. jula po drugi put sastao s Kopiničem, koji mu je pročitao telegram Kominterne u kojemu stoji da je Centralni komitet KPH »kukavički i izdajnički«. Na telegramu, kako kaže, »nije pisalo o smjenjivanju« rukovodstva KP Hrvatske »ni o formiranju novog«. Rob zatim navodi kako mu je Kopinič dao telegram da s njim upozna članove Mjesnog komiteta, »ali da niko od njih ne sme da priča o tome nikome«. On je tom prilikom, kako kaže, ponovno izjavio Kopiniču da se CK KPH »ne može ovako nazvati (. . .) izdajničkim« te da to pitanje treba raščistiti jer će inače Mjesni komitet raditi jedno, a CK KPH drugo. Kopinič mu je odgovorio slično kao i prvi put, tj. da on, Rob, nije dovoljno upoznat sa stvarima i da nema iskustva. Posebno se raspitivao za Končara, »za koga sam«, navodi Rob, »rekao da je pošten, i za druge isto tako«. ¹⁰

Sutradan, 10. jula, Rob je, kako kaže, sazvaio sjednicu Mjesnoga vojnog komiteta, na kojoj je pročitana Kopiničev telegram. On navodi kako su se svi suglasili s tim da se ne može govoriti »da ima izdajnika« u CK KPH, te ako je riječ o otvorenim problemima, onda se to može odnositi na »organizaciono nesprovođenje«, pri čemu se mislilo na organiziranje akcija.¹¹ Također, svi su bili za to da se to pitanje što prije raščisti bilo preko CK KPJ, bilo preko CK KPH, »jer se ovako više ne može«. ¹²

Idući dan, 11. jula, sastao se Mjesni komitet. Na sjednicu je došao i Kopinič. Sjednici je trebalo da prisustvuje i Vladimir Bakarić, koji je održavao vezu između CK KPH i Mjesnog komiteta, ali na Kopiničev zahtjev on nije

⁹ Ivan Božičević, n. dj., str. 76–78.

¹⁰ Dokument br. 25.

¹¹ Izuzetak je, prema Robu, bio samo Vanić, koji je izrazio drukčije mišljenje (dokument br. 25). ¹²

Dokument br. 25. Članovi MK pred istražnom komisijom CK KPJ iznose datum koji se ne podudara s onim što ga daje Rob. Oni, naime, navode da ih je oko 5. jula Rob upoznao s telegramom, koji je dobio od Kopiniča, a u kojemu se navodi da je CK KPH »kukavički« i »da do danas po pitanju Kl nije ništa učinjeno«. Oni, također, kako bi se moglo razaznati iz Neškovićeve bilješke (dokument br. 30), spominju »operativno mjesno rukovodstvo«. Međutim, u ostaloj raspoloživoj dokumentaciji nema potvrde o postojanju tog tijela.

Također, u svojim sjećanjima članovi tadašnjega Mjesnog komiteta navode da je sjednica MK kojoj je prisustvovao Kopinič održana 7. jula, ili otprilike tog datuma (Antun Rob - Mirko Vanić, *Uloga MK u akciji Kerestinec, Zbornik sjećanja - Zagreb 1941-1945*, sv. 1, str. 288; Ivan Božičević, n. dj., str. 78). Ti podaci upućuju na prilično osjetne razlike prema datumu 11. jula, koji navode suvremeni dokumenti. Kopinič navodi u svom pismu Titu da je 11. jula bio »prvi put na sjednici mjesnog« (dokument br. 29). Rob navodi da je Kopinič došao na sjednicu MK 11. jula, te da je prisutne upoznao s drugim radiogramom Kl (dokument br. 25). Članovi MK također su pred istražnom komisijom CK KPJ, kako je zabilježio Nešković, izjavili da je 11. jula bila sjednica MK na kojoj je Rob izjavio da ju je sazvaio zato što na nju »dolazi organ I«, tj. Kominterne (dokument br. 30).

Ivan Božičević, koji se od sudionika tih zbivanja dosad najsistematičnije pozabavio njihovom rekonstrukcijom, navodi dva sastanka Mjesnog komiteta kojima je prisustvovao Kopinič. Prvi je, prema Božičeviću, održan 7. a drugi 10. jula (n. dj., str. 78-79).

pozvan. Osim Kopiniča i Roba sjednici su prisustvovali Božičević, Češnjak, Đaković, Mesarić i Vanić. Rob je upoznao članove Mjesnog komiteta da je na sjednicu došao »organ Internacionale«. Kopinič je tom prilikom pročitao drugi telegram Kominterne, prema kojemu treba »da se smijeni« CK KPH, te da Mjesni komitet osnuje »privremeno rukovodstvo« i osigura »organizaciju i sebe od provala«. Prema Robovim riječima, Kopinič je izjavio »da smo privremeno rukovodstvo i da odmah počnemo s akcijama«. Zahtijevao je da se »o ovome nikome ništa ne govori«, da rukovodstvo KPH »ne sazna o tome ništa« te da se održava veza s CK KPH »radi kamufliranja stvari i hvatanja veze sa unutrašnjošću«. ¹³

Iz raspoloživih podataka, tj. izjava Roba i članova Mjesnog komiteta pred istražnom partijskom komisijom, vidljivo je da je za njih taj Kopiničev postupak, unatoč vjeri u njegov autoritet, bio veliko iznenađenje. Posebno se to očitovalo u činjenici da Kopinič zaobilazi rukovodstvo KP Hrvatske, što je, zapravo, značilo da radi protiv njega. Na sjednici su članovi Mjesnog komiteta izjavili »da se ovako neće moći raditi«, jer će i CK KPH i oni »davati direktive«, te da će »članstvo vidjeti da nije sve u redu«. Svi su se suglasili s Češnjakovom izjavom »da to vodi ka cijepanju partije«. Bilo je očito da su članovi Mjesnog komiteta pružili otpor Kopiničevu planu. Na inzistiranje da se treba što prije povezati s CK KPJ i »rasčistiti sa drugovima« iz CK KPH, Kopinič je odgovorio »da će on pojedinačno razgovarati«. On je tom prilikom dao do znanja da »sumnja« u Papa i da Končar »ima veze sa sumnjivim licem«, pri čemu je mislio na Srebrenjaka. ¹⁴

Međutim, Kopinič je u prvom redu vršio pritisak na članove Mjesnog komiteta da preuzmu funkciju »privremenog rukovodstva«. »Primili smo da budemo rukovodstvo«, kako navodi Rob, »ali da se odmah sutra rasčisti stvar sa ČH« (CK KPH, op. I. J.). ¹⁵

Kopinič je u spomenutom pismu Titu ovim riječima rezimirao sadržaj te sjednice Mjesnog komiteta:

»11. o.m. bio sam prvi puta na sjednici mjesnog, pogovorio sam sa njima i došli smo do zaključka: I. javiti odmah Tebi o poruci djede meni. Potražiti da dođeš Ti ili Tvoj opunomoćenik. II. Podržavati prividno u međuvremenu normalne veze s rukovodstvom. Ne dozvoliti širenje glasina o poruci djede. III. Ne smetati izvršenju bilo kakvih akcija sa strane rukovodstva. IV. Privremeno poduzeti izvršenje akcija kao rukovodstvo. V. Javiti u provinciju, ukoliko ima veza, da se odmah počne sa akcijama saglasno liniji djede.« ¹⁶

Ti zaključci, koje je formulirao i sistematizirao Kopinič, nedvojbeno su pokazivali da je on u primljenoj direktivi rukovodstva Kominterne nalazio, u prvom redu, mogućnost i opravdanost vlastite akcije, tj. mimo rukovodstva CK KPH i CK KPJ.

¹³ Dokument br. 25.

¹⁴ Dokumenti br. 25 i 30.

¹⁵ Dokument br. 25. Usp. i: Ivan Božičević, n. dj., str. 79-80.

¹⁶ Dokument br. 29.